

МРНТИ 14.25.19
УДК 376.37

¹Боранбаева А.Р., ²Досбол Ж.Қ.
¹қауымдастырылған профессор.м.а., философия докторы (PhD), aktolkyn81@mail.ru
²7M01901-Арнайы педагогика 2-курс магистрантс, dosbol.zhanar@mail.ru
Ө.Жәнібеков атындағы ОҚПУ, Шымкент, Қазақстан.

СӨЙЛЕУ ТІЛІ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ МЕН ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Аннотация

Мектеп оқушыларының жазбаша сөйлеуінің бұзылу мәселесі — мектептегі оқыту үшін ең өзекті мәселелердің бірі, өйткені бастапқы оқыту мақсаттарынан жазу және оқу оқушылардың одан әрі білім алу құралына айналады. Баланың жазу дағдысын меңгеруі, оның одан ары оқу білім алу барысындағы негізі табысты алғышарты бола алады. Мақалада жазбаша сөйлеу тіліне қысқаша сипаттама беріліп, жазбаша сөйлеу тілінің бұзылыстары бар мектепалды дярлық сынып жасындағы балаларға арналған түзету-жаттығу кешендері дайындалып, олардың тиімділігі анықталды.

Түйін сөздер: Жазбаша сөйлеу тілі, мектепалды сынып, дисграфия, функционалдық базис, фонематикалыққабылдау, кеңістікті бағдарлау.

¹Боранбаева А.Р., ²Досбол Ж.К.
¹ассоц.профессор, доктор философских наук PhD, aktolkyn81@mail.ru
²7M01901-Специальная педагогика, магистрант 2 курса. dosbol.zhanar@mail.ru
ОКПУ им.О.Жанибекова, Шымкент, Казахстан.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ И ПИСЬМА У УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ С РЕЧЕВЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

Аннотация

Проблема нарушения письменной речи школьников является одной из наиболее актуальных проблем школьного образования, поскольку письмо и чтение из основных образовательных целей становятся средством дальнейшего обучения учащихся. Овладение ребенком навыками письма может стать предпосылкой успеха как основой его дальнейшего образования. В статье дана краткая характеристика языка письменной речи, подготовлены коррекционно-тренировочные комплексы для детей дошкольного возраста с нарушениями письменной речи и определена их эффективность.

Ключевые слова: письменная речь, дошкольный класс, дисграфия, функциональная основа, фонематическое восприятие, пространственная ориентация.

¹Boranbaeva A.R., ²Dosbol Zh.K.
¹Associate Professor, Doctor of Philosophy (PhD), aktolkyn81@mail.ru
²7M01901-Special pedagogy, 2nd year master's student, dosbol.zhanar@mail.ru
OKPU named after O.Zhanibekov, Shymkent, Kazakhstan.

DEVELOPMENT OF READING AND WRITING SKILLS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS WITH SPEECH LANGUAGE DISORDERS

Abstract

The problem of impaired written speech of schoolchildren is one of the most urgent problems for school education, because writing and reading from the primary educational goals become a means of further education of students. A child's mastery of writing skills can be a prerequisite for success as a basis for his further education. In the article, a brief description of the written speech language was given, correction-training complexes for children of preschool age with written speech disorders were prepared, and their effectiveness was determined.

Keywords: written speech language, preschool class, dysgraphia, functional basis, phonemic perception, spatial orientation.

Кіріспе

Қазіргі уақытта жазбаша сөйлеуді меңгеру процесінің бұзылуы әр түрлі аспектілерде қарастырылады: клиникалық, психологиялық, нейропсихологиялық, психолінгвистика, педагогикалық (Т.В. Ахутина, А.Н. Корнев, Р.И. Лалаева, Р.Е. Левина, Никашина,

Баланың сөйлеуді меңгеруі үшін ақыл-ой қабілеттері, нормативті жеткілікті психикалық белсенділік, ауызша қарым-қатынас пен сөйлеу ортасы қажет. Осы жағдайлардың біреуінің болмауы сөйлеудің әртүрлі бұзылуларына әкеледі. Сөйлеу қабілетін дамытудағы әртүрлі бұзылыстар сөйлеудің жалпы дамымауымен (ОНР) байқалады, бұл сөйлеу жүйесінің дыбыстық және семантикалық жағына қатысты барлық компоненттерінің қалыптасуының бұзылуын білдіреді. ЖТК кезінде қалыптастыру дыбысты айту, фонематикалық процестер, лексика, грамматикалық және байланыстырып сөйлеуі бұзылады. Сөйлеу бұзылыстарының нейрофизиологиялық механизмдердің жетілмегендігімен, танымдық процестердің дамуындағы ауытқулармен, танымдық операциялардың қалыптаспауымен, балалардың психомоторлық, эмоционалды және әлеуметтік дамуындағы кемшіліктермен байланысы анықталды.

Отандық психологиялық – педагогикалық әдебиеттерде балалардағы жазбаша сөйлеу тілінің бұзылыстары жайлы айтқанда дисграфия мен дисорфографияны болжайды. Дисграфия мен дисорфографиядан ажыратудың басты критерийлері онда зақымдалатын осы тілінің жазбаша сөйлеу тілінің бұзылысы болып келеді. Дисорфография жазбаша сөйлеу тілінің морфологиялық және дәстүрлі қағидларын жүзеге асырудың юзылыстарымен байланысты. Дисграфия кезінде жазбаша сөйлеу тілінің фонетикалық қағидасына байланысты жазуы бұзылып, спецификалық қателіктері пайда болады. осыған орай «дисграфия» және «жазбаша сөйлеу тілінің спецификалық бұзылыстары» қолданылады.

Талқылау. М.Н. Фишман жүргізген әр түрлі сөйлеу бұзылыстары бар балалардағы сөйлеу әрекетін ұйымдастырудың нейрофизиологиялық механизмдерін зерттеу оң жарты шардың құрылымдарын қатыстыра отырып, сол жақ жарты шардың құрылымдарының басым зақымдануын, электрлік белсенділік деңгейінің жас нормаларына сәйкес келмеуінің болуын көрсетеді. Сонымен қатар, кіші мектеп жасына дейінгі балаларда оң жарты шардың симметриялы бөлімдерінде айна ошақтары анықталатындығы баса айтылған. Көптеген зерттеушілер, атап айтқанда Левин Р. Е., Филитчев т. б., Хватцев, сөйлеу қабілеті дамымаған балаларда есту қабілетінің жетіспеушілігін айтады, ал есту қабылдауының құрамдас бөліктерінің бірі – фонемалық.

Левина Р. Е. сөйлеудің жалпы дамымауы мен сөйлеу дамуының үш деңгейін анықтайды, олардың әрқайсысы сөйлеудің фонемалық жағының өзіндік ерекшеліктерімен сипатталады. Біз ЖСТД деңгейлерінің әрқайсысына тән фонемалық қабылдаудың ерекшеліктерін ұсынамыз:

1 – деңгей. Балалардың сөйлеуінің дыбыстық жағы фонетикалық белгісіздікпен сипатталады. Дыбыстардың айтылуы тұрақсыз артикуляция мен олардың есту қабілетінің төмендігіне байланысты диффузиялық сипатқа ие. Фонематикалық дамуы енді ғана дамып келе жатқан, мылжыңмен сөйлейтін бала үшін жеке дыбыстарды бөлу міндеті түсініксіз және мүмкін емес. Балаларда сөздің буын құрылымын қабылдау және көбейту мүмкіндігі шектеулі. Олар интонацияның дұрыс емес көбеюіне ие, сөздегі екпін орны игерілмейді, сондықтан сөйлеу сөздердегі буындар санының азаюымен сипатталады. Сөйлеу құрылысының ырғағын қабылдаудың болмауына байланысты сөйлеу дамуының осы деңгейі бар бала сөздің ырғақты-әуезді құрылымын әрең игереді.

2 – деңгей. Балаларда фонемалық қабылдаудың жеткіліксіздігі байқалады. Алайда, олар акустикалық жағынан алыс фонемаларды ажырата алады, дегенмен акустикалық жағынан жақын фонемалар ажыратылмайды. Мүмкін, бұрмаланған айтылу сөйлеудің дұрыс қабылданбауына ықпал етеді. Дұрыс және бұрыс айтылу сараланбайды. Балалардың сөздері сөздің буындық құрылымының айқын бұзылуларына және оның дыбыстық толықтығына байланысты түсініксіз.

3 – деңгей. Балаларда лексикалық-грамматикалық және фонетикалық-фонемалық дамымау элементтері бар кеңейтілген фразалық сөйлеудің болуы байқалады. Бала дыбыстарды олардың мағыналық белгілеріне сәйкес ести бастайды. Алайда, бөлек дыбыстарды айтылуы мүмкін дұрыс, ал сөзбен ұсыныстар бұрыс болады. Балалардың мәлімдемесінде 3-5 буыннан тұратын сөздер пайда болады, бірақ сөздердің дыбыстық буындық құрылымын көбейтуде қиындықтар бар.

И.Н. Садовникова, О.А. Токарева, М.Е. Хватцев және т.б.) Алайда, жазудың бұзылуын түзету мәселесі әлі де өзекті болып отыр. Бұл жазудың бұзылуымен оқушылар санының артуымен, сондай-ақ осы бұзылыстың симптоматикасы мен механизмдерінің күрделенуімен байланысты.

Жазудың ерекше бұзылуы (дисграфия) орфографияны меңгерудегі бұзылуларға (О. И. Азова, Р.

И. Лалаева, Л. Г. Парамонова, И. В. Прищепова) әкеп соғады [3,4], баланың жеке тұлғасын қалыптастыруда кері әсерін тигізеді, және баланың сабақта артта қалуына себепші болады. Осыған байланысты логопедияның өзекті міндеттерінің бірі дисграфияны түзетудің оңтайлы жолдарын іздеу болып табылады.

Ауызша және жазбаша сөйлеуді дамытуда дисграфиясы бар оқушыларды тәрбиелеу мен оқыту мәселесі түзету педагогикасының ең маңызды және өзекті мәселелерінің бірі болып табылады, себебі бұл дисграфия бастауыш сынып балаларының сөйлеу кемістігі болып табылады.

Дисграфия – жазу үрдісінің жартылай бұзылысы. Дисграфия қалыптағы жазу үрдісін іске асыратын жоғарғы психикалық қызметтердің толық жетілмеуімен шартталады. Жазу үрдісі көп деңгейлі құрылым, көптеген операциялардан тұрады.

Қ.Қ. Өмірбекованың «Жазбаша сөйлеу тілінің бұзылуы және түзету жолдары» атты кітабында .А.Р.Лурияның «Очерки психофизиологии письма» атты жұмысы талдана келе, жазудың операцияларын анықтады. Адам жазбаша айтып жеткізуді ауызшы жоспарлайды, ойлап бағдармалайды, ойдың ортақ кезектілігін ойластырады. Бастапқы ой белгілі сөйлем құрылымымен сәйкестендіріледі. Жазылатын әр сөйлем оны құрайтын сөздерге бөлінеді, өйткені жазуда әр сөздің шекаралары белгіленеді. Жазу дағдысын меңгерудің бастапқы кезеңдерінде дыбысты айтудың маңызы зор. Ол дыбыс сипатын анықтауға, ұқсас дыбыстардан ажыратуға, сөзде дыбыстардың кезектілігін анықтауға көмектеседі. Келесі операция - сөзден бөлініп алған фонеманың әріптің белгіленген көру бейнесімен сәйкестендірілуі және ол басқалардан машықтандырылған (әсіресе графикалық ұқсас дыбыстармен) болуы керек.

Графикалық ұқсас әріптерді ажырату үшін көру талдау мен жинақтаудың, кеңістіктік түсініктерінің жеткілікті деңгейі қажет. Талдау мен әріпті салыстыру бірінші сынып оқушысына жеңіл тапсырам бола алмайды. Одан кейін жазу процесінің моторлы операциясы жүреді – қолдың қозғалысы көмегімен әріптің көру бейнесін тудыру. Қолдың қозғалысымен бір уақытта кинестетикалық қадағалау іске асырылады. Аталған функциялардың кез – келген біреуінің дұрыс құрылмауы жазу процесінің игерілуінің бұзылуын дисграфияны тудырады [2].

Нәтижелері. Оқу мен жазудың бұзылуы оқытудың барлық процесіне, балалардың мектепке бейімделуіне, баланың жеке басын қалыптастыруға және барлық психикалық дамуының сипатына кері әсер етеді.

Жазбаша сөйлеу тілі бұзылыстарын зерттеу әлем психологтары, арнайы педагогтары, нейропсихологтары, нефизиологтары тарапынан зерттелініп, бүгінгі күні де өзекті және күрделі мәселелердің бірі болып отыр. О.Б. Иншакова атап өткендей, зерттеушілер арасында жазбаша сөйлеу тілі бұзылыстарын нақты атап, оларды талдауға деген нақты ықпал ету жолы анықталған терминалогия жоқ. Француз ғалымдары оқушылардың жазбаша сөйлеу тілінің бұзылыстарын есепке алып, «дизорфография» терминінің қолданады. Ал, ағылшын тілдес ғалымдар «дислексия» түсінігін айтуда ең алдымен, оқу мен жазудың әрекеттік белгісін меңгерудегі қиындықтар деп атайды. Түрлі мағынада сонымен қатар «дамудың дислексиясы», «оқудың спецификалық бұзылыстары» терминдері қолданылады.

Қазіргі әдебиеттегі "дисграфия" терминінің мазмұны әртүрлі. Міне, бірнеше ең танымал анықтамалар. Р. И. Лалаева келесі анықтаманы береді: дисграфия - бұл жазу процесіне қатысатын жоғары психикалық функциялардың қалыптаспауына байланысты тұрақты, қайталанатын қателерде көрінетін жазу процесінің ішінара бұзылуы [3].

М.Е. Хватцев дисграфияны көп зерттеген. Автор алғашқыда дисграфияны дыбыс айту кемшіліктерінің көрінісі деп қарастырса, кейін дыбыс айту кемшілігі балада түзелген соң әріп түрінде көрсетілген дыбыс стереотипті көруінің бұзылуымен байланыстырып түсіндірген.

Баланың жазу дағдысын меңгеруі ол мектепте оқу барысындағы табысты іргетасы болып саналады. Жазуға үйрену – мектептегі ең күрделі тапсырмалардың бірі. Яғни ол балада фонематикалық қабылдауын, кеңістікті бағдарлауын, сөздік қоры мен графомоторлы дағдыларын жетілдіру шартымен ғана жүзеге асады. Нейропсихологтардың пікірі бойынша осы дағдыларды меңгеру немесе бұзылу қиындықтарының себебі, бұл процесті қамтамасыз ететін баланың ми жүйесі дамуының бірқалыпты болмауынан деп санайды. Нәтижесінде бірқатар ғалымдардың пікірінше олардың парциальды қалыптаспауы дисграфияның вербальды емес: оптикалық, оптика – кеңістіктік, диспраксикалық формаларына әкеледі.

Мектепке даярлық сыныбында тілді дамыту, ол мектепте оқытудағы дайындықтың негізгі шарты. Ауызша және жазбаша сөйлеудің грамматикалық қалыптасуының ең негізгі кезеңдерінің бірі

балаларда дисграфия мен дислексиядан сақтандыру жұмыстары болып табылады. Мұғалім тіл кемістіктерінің алдын алу қазіргі кезеңдегі модернизацияланған қоғамда актуалды мәселе екенін түсіну керек. Егер бұрынғырақ бала мектепке барып дұрыс сөйлей немесе жаза алмаса, бұған қатты мән бермеген. Ал қазіргі кезде бала оқи алмаса, қоршаған әлемде оның бағытталуы қиынға түседі.

Баланың жазу мен оқуды меңгеруге дайындығы бұл сөйлеудің фонетикалық, фонематикалық және лексика-грамматикалық жақтарының жүйелі өзара іс-қимылының нәтижесі. Сондықтан логопедтер балада сөйлеудің барлық компоненттерінің қалыптасуын мұқият зерделеуге ерекше назар аудару қажет. Жазбаша сөйлеуді – жазбаша дискурсты қалыптастырудың маңызы-дамуында ерекшеліктері бар балаларға қатысты, оның ішінде сөйлеу, сондай-ақ танымдық іс-әрекетінің дамуында анықталған ауытқулары бар сөйлеу қабілеті ауыр балаларға қатысты артады. Баланың ауызша сөйлеуінің сыртқы дұрыстығы әрқашан оның жазуды меңгеруге дайындығының түпкілікті өлшемі болып табылмайды, бұл ретте оның тәжірибелік тілдік бақылауларын, салыстыруларын, қорытындыларын есепке алу маңызды. Ауызша сөйлеудің қалыптаспауы және сөйлеу бұзылыстары ауыр балаларға тән вербальды емес психикалық саланың ерекшеліктері жазбаша сөйлеуді меңгерудің әртүрлі кезеңдерінде қиындықтар туындауын анықтайды.

Дисграфияны түзету логопедияның ең өзекті міндеттерінің бірі болып табылады. Өз зерттеулерін логопедияның осы саласына арнаған ғалымдар – Р.И. Лалаева, В.А. Ковшиков, И.Н. Садовникова, И.Н. Ефименкова, Л.Г. Милостивейко, А.Н. Корнев және т.б. түзету жұмыстарын дисграфияның түріне сәйкес жүргізу керек деп есептейді [6].

Профессор Р.Е. Левина мен оның ізбасарларының пікірі бойынша жазбаша сөйлеуді меңгерудің табыстылығы осы қызмет түрінің алғышарттарының жағдайымен, яғни фонематикалық есту, морфологиялық және синтаксистік жалпылама дамуының белгілі бір деңгейімен, лингвистикалық білімнің жеткілікті көлемімен конструктивті дағдылардың қалыптасуымен байланысты.

Жазбаша сөйлеуді зерттеу кезінде, атап айтқанда, мектеп жасындағы балаларға жазбаша сөйлеуді құру дағдыларын меңгеруге дайындығын зерттеу кезінде осы проблеманың бірнеше аспектілерін ескеру қажет. Жазбаша сөйлеу ауызшаға қарағанда әлдеқайда баяу және ішкі қарым- қатынаста ауызша сөйлеуден өзгеше. Егер сыртқы сөйлеу өз дамуында ішкі сөйлеуден озса, онда жазбаша сөйлеу ішкі сөйлеуге тиіс және оның жүзеге асырылуын болжайды. Ішкі, барынша қысылған сөйлеуден барынша толық жазбаша сөйлеуге көшу-предикативті және идиоматикалық сөйлеуді синтаксистік бөлшектелген және басқа да түсінікті сөйлеуге айналдырудың күрделі процесі [3; 11].

Қалыпты жағдайда жазу процесі келесідей сөзге қатысы бар және сөзге қатысы жоқ функциялардың жеткілікті деңгейде қалыптасуына байланысты:

- дыбыстарды естіп ажырату;
  - дыбыстарды дұрыс айту;
  - дыбыстық талдау және жинақтау;
  - сөйлеу тілінің лексикалық- грамматикалық жағының қалыптасуы;
  - көріп талдау мен жинақтау;
- кеңістік туралы түсініктері [4; 34].

Бірінші сыныпқа балалардың кейбіреуі дайындықсыз келеді, олардың жазу мен оқуды өнімді меңгеруге қажетті функциялардың дамуындағы проблемаларды байқауға болады.

Оқушының жазуы туралы толыққанды ақпарат алу үшін, диагностикалық жұмысқа диктант пен көшіріп жазумен қатар, басқа да тапсырмалар ұсынылуы қажет. Олар тілдік талдау мен жинақтау дағдыларының қалыптасу деңгейін және өткен оқу жылында мектеп бағдарламасын толық меңгеруін бағалау болып табылады.

Бұл жұмыстан басқа оқушының үй тапсырмасын, сыныптағы, бақылау жұмыстарын орындауын бағалау қажет. Себебі, кейбір оқушылар аса таныс емес мұғалімді көргенде, күрделі тапсырманы орындау алдында қобалжуы мүмкін, соның салдарынан өз мүмкіндіктерінен нашар орындап, қателер саны көбейіп кетуі мүмкін. Кейбір жағдайда керісінше, диктанты жақсы жазғанымен, балалар сөздерді буындарға бөле алмауы да, дыбыстық-әріптік талдау жасай алмауы да байқалады.

Логопед оқушылардың қателерін нақты ажырата білуі қажет. Екінші сыныпта орфографиялық және пунктуациялық қателерді санап, жұмысты нашар жазса да бәрін жіпке тізудің қажеті жоқ. Алайда, қателердің сипатын, түрін ескеруі керек.

Орфографиялық ережелерді қолдануға байланысты емес қателердің болуы дисграфияның негізгі белгісі болып табылатыны белгілі. Бұл қателер тұрақты сипатқа ие, олардың пайда болуы баланың зерде дамуының бұзылыстарына және білім беру мекемесіне келу-келмеуіне байланысты емес.

Алфавитті білу - әріптер мен дыбыстардың атауларын білу бірнеше рет оқу дағдыларының үздік предикторларының бірі ретінде көрсетілді. Осылайша, әріптік атаулар мен әріптік дыбыстарды білу сауаттылықтың маңызды дағдылары мен жазу жүйесін оқытудың ажырамас бөлігі болып саналады. Жазуға оқыту үшін маңызды әріптер мен әріптердің аттарына қосымша, жазу дағдысына оқыту, сондай-ақ ерте сауаттылық дағдыларын алу маңызды рөл атқаруы тиіс. Кем дегенде, бірдеңе жазу мүмкіндігі болуы үшін жазу дағдысын үйренуі керек [5].

Қорытынды. Ерекше назарын логопед оқушының парақ бетінде бағдарлау білігіне, идеограммды еріксіз жазуына (аты, тегі, мекен-жайы т.б.). Сонымен қоса, тіл бірліктерін ажыратуына (сөйлем, сөздер, үстеулер), дыбыстық талдау қателері (тастап кету, қосып жазу, сөздің құрамын жеңілдету, алмастырулар, контаминациялар), акустикалық-артикуляциялық ұқсастығы бойынша шатастыру (дауысты, дауыссыз қатаң, ұяң, үнді, ызың, ысқырық, сонор Р-Л, африкат), кинетикалық сипаты бойынша алмастыру, персеверация, антиципация, аграмматизм (сөзжасам, басқару).

Аталған қателер түрлеріне қарай мына процестердің дамымауына атауға болады:

- психикалық және фонематикалық процестердің жетілмеуі;
  - сөйлеу тілінің лексикалық-грамматикалық жағының дамымауы;
  - көру және есту зейінінің, қабылдауы мен есте сақтауының бұзылуы;
- бір әрекет түрінен келесіге ауысудағы қиындықтар.

Жазбаша сөйлеу тілін өңдеудегі көптеген зерттеулер оқу дағдыларына шоғырланған. Сондықтан жазбаша сөйлеу тіліне аз мән берілген. (Afonso, Suárez-Coalla, & Cuetos, 2015) Асимметрия сандық мәнді ғана емес, сонымен қатар сандық және сапалық сипатқа да ие. Жазбаша сөйлеу үдерісіне байланысты көптеген жауапсыз сұрақтар мен маңызды теориялық қателіктер бар. Бұл таңқаларлық, себебі біздің оқығанымыз белгілі бір жерде жазылуы керек емес пе? Жазбаша сөйлеу туралы толыққанды білу үшін оқуды зерттеуге арналған дағдылар сияқты жазбаша сөйлеу тілін зерттеуге арналған дағдылар қажет [4; 219].

Жалпы, осы зерттеу барысында көрсетілгендей оқушылардың жазбаша жұмыс кезінде кездесетін қиындықтар баршылық. Әр мұғалім сабақ барысында оқушылармен сабақ үстінде әр түрлі жағдайда оңай жолдарын нақты шешімін табуға тырысуы керек. Әр баланың дұрыс сауатты жазуына, есте сақтау қабілеттерін дамытып отыруы шарт. Осындай негізде диагностикалық іс- шараларды алып бару барысында біз оқушылардың деңгейін, оқу барысында қандай қиындықтардың болып жатқанын, қандай тапсырмалардың негізінде дамытушылық тапсырмаларды жүргізудің шарттарын біліп аламыз. Бұл тапсырмалар кешені нақты түрде оқытушы мен логопед мандарының іс-тәжірибесінде жиі қолданылып отырса, балардың оқу, жазудағы қиындықтарының алдын алуға септігін тигізеді..

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

1. *Sonia Kandel, Delphine Lassus-Sangosse, Géraldine Grosjacques and Cyril Perret The impact of developmental dyslexia and dysgraphia on movement production during word writing // Cognitive Neuropsychology, Vol. 34, 2017 Nos. 3–4, 219–251*
2. *Лалаева Р. И., Венедиктова Л. В. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников. СПб. 2018 - 37*
3. *Ефименкова Л. Н., Садовникова И. Н. Исправление и предупреждение дисграфии у детей. М.: Просвещение. 2015- 34с.*
4. *Козырева Л. М. Развитие речи. Дети 5—7 лет: Академия развития: Академия Холдинг 2022 - 160 с.*
5. *Өмірбекова Қ. Қ., Оразаева Г. С., Төлебиева Г. Н., Ибатова Г. Б. (2018) Логопедия. Алматы: Дәуір. - 495б.*